

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 1997-1998

8 JANUARI 1998

Herziening van artikel 150 van de Grondwet

*(Verklaring van de wetgevende macht —
zie « Belgisch Staatsblad » nr. 74 van 12 april 1995)*

VOORSTEL
VAN MEVROUW MILQUET C.S.

TOELICHTING

De wet-Moureaux van 30 juli 1981 tot bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden wordt algemeen beschouwd als een symbolische wet, die fundamentele beginselen vastlegt. Deze beginselen worden echter, ondanks het bestaan van de wet, nog al te vaak met voeten getreden.

Misdrijven van racistische of xenofobe strekking gebeuren immers vaak via de pers, die krachtens artikel 150 van de Grondwet een voorrecht van rechtsmacht geniet waardoor alle drukpersmisdrijven voor het hof van assisen worden gebracht.

Deze regel, die algemeen wordt beschouwd als de beste manier om het principe van de vrije meningsuiting te vrijwaren, heeft echter ongewenste nadelige gevolgen.

De procedure met een jury is niet geschikt voor persmisdrijven van racistische strekking, waarvoor een kort onderzoek meestal kan volstaan en die niet te veel ruchtbaarheid mogen krijgen.

Het voorrecht van rechtsmacht heeft ervoor gezorgd dat sinds de inwerkingtreding van de wet van 30 juli 1981 slechts één persmisdrijf met racistische connotaties voor een strafrecht is vervolgd.

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 1997-1998

8 JANVIER 1998

Révision de l'article 150 de la Constitution

*(Déclaration du pouvoir législatif —
voir le « Moniteur belge » n° 74 du 12 avril 1995)*

PROPOSITION
DE MME MILQUET ET CONSORTS

DÉVELOPPEMENTS

La loi Moureaux du 30 juillet 1981 tendant à réprimer les actes inspirés par le racisme et la xénophobie est généralement considérée comme une loi symbole, une loi édictant des principes fondamentaux qui nonobstant l'existence de cette loi sont encore trop souvent bafoués.

Cette situation résulte du fait que ces infractions à caractère raciste et xénophobe ont pour véhicule privilégié la presse, presse qui, de par l'article 150 de la Constitution bénéficie d'un privilège de juridiction.

Ce privilège de juridiction, qui consiste à déférer tous les délits de presse devant une cour d'assises, n'en génère pas moins de nombreux effets pervers même s'il est généralement considéré comme le meilleur garant du principe de la liberté d'opinion.

En effet le recours au jury populaire n'est pas la procédure adéquate pour les délits de presse à caractère raciste, infractions qui ne nécessitent le plus souvent qu'une instruction sommaire et qui ne doivent par ailleurs pas bénéficier d'une publicité trop importante.

Ainsi, depuis l'entrée en vigueur de la loi du 30 juillet 1981, ce privilège de juridiction a eu pour effet qu'un seul délit de presse à connotation raciste a été poursuivi devant une juridiction pénale.

Gezien het groeiende aantal pamfletten dat aanzet tot rassengeweld, is dit een abnormale en ongezonde vaststelling.

Overigens lijkt de pers in het algemeen een bijzondere status van straffeloosheid te bezitten: in vijftig jaar zijn slechts twee strafprocedures tegen de pers voor een assisenjury gebracht.

Het hof van assisen wordt algemeen het volgende verweten:

1. De assisenprocedure is traag, zwaar, duur, en verlamdend voor het geheel van hoven en rechtbanken. Persmisdrijven moeten snel worden behandeld en het onderzoek is relatief eenvoudig. Bovendien is het duidelijk dat de waarborgen die aan een jury zijn verbonden, oorspronkelijk niet bedoeld waren voor dit soort misdrijven.

2. Assisenprocessen krijgen veel aandacht in de pers, en dus grote ruchtbaarheid. Een hof van assisen vormt dan ook een ideaal spreekgestoelte.

3. Assisenjury's houden zich altijd strikt aan juridische regels. Persmisdrijven moeten bij voorkeur door professionele rechters worden behandeld.

4. Arresten van een hof van assisen hoeven niet gemotiveerd te zijn.

5. Tegen arresten van een hof van assisen is geen beroep mogelijk, wat leidt tot talrijke en nutteloze voorzieningen in cassatie, die de procedure nogmaals vertragen en verzwaren.

6. Een zaak kan slechts voor een hof van assisen worden gebracht door een verwijzing van de kamer van inbeschuldigingstelling, die op haar beurt slechts door de parketten-generaal bij de zaak kan worden betrokken.

Deze kenmerken van de assisenprocedure, die wellicht wel verantwoord zijn bij misdaden van gemeenrecht, maken haar ongeschikt voor de behandeling van persmisdrijven. De praktijk toont dit overigens aan.

Hoewel dus algemeen wordt aanvaard dat de huidige grondwettelijke bepalingen niet volstaan om racisme en xenofobie te bestrijden en dat artikel 150 van de Grondwet moet worden aangepast, zou het verkeerd zijn alleen voor de wet tegen racisme en xenofobie in een afwijking te voorzien.

De wet van 23 maart 1995 tot bestraffing van revisionisme en negationisme kan in de praktijk dezelfde toepassingsmoeilijkheden ondervinden als de wet tot bestraffing van racistische daden. Daarom moet ervoor worden gezorgd dat ook die wet concreet in werking kan treden.

Ce constat est évidemment anormal et malsain au vu du nombre croissant de tracts incitants à la violence raciale.

De manière plus générale, c'est la presse toute entière qui bénéficie d'une totale impunité puisqu'en 50 ans seules deux procédures pénales à l'encontre de la presse ont été déférées devant un jury d'assises.

Généralement les reproches suivants sont formulés à l'encontre des cours d'assises:

1. Les procédures d'assises sont lourdes, lentes, coûteuses, et paralysantes pour l'ensemble des cours et tribunaux, alors que le délit de presse doit être traité rapidement, que son instruction peut être facilement menée, et qu'évidemment les garanties censées apportées par le recours au jury populaire n'étaient pas à l'origine destinées à une délinquance de ce type.

2. Les procédures d'assises sont fortement médiatisées, ce qui leur procure une importante publicité. Les cours d'assises constituent dès lors une tribune idéale.

3. Les jurys d'assises ne sont pas toujours juridiquement rigoureux. Les délits de presse requièrent quant à eux d'être traités de préférence par des juges professionnels.

4. Les arrêts rendus par une cour d'assises ne sont pas motivés.

5. Les cours d'assises sont dépouvuées de procédures d'appel, ce qui provoque de trop fréquents et inutiles recours en cassation, qui ne font encore que ralentir et alourdir l'ensemble de la procédure.

6. Les cours d'assises ne peuvent être saisies que par un renvoi d'une Chambre des Mises en accusation, et celles-ci ne peuvent être saisies que par les parquets généraux.

Ces différentes caractéristiques de la procédure d'assises qui peuvent éventuellement se justifier à l'égard de crimes de droit commun, ne sont pas adéquates pour la gestion des délits de presse. La réalité des faits le démontre d'ailleurs.

S'il y a unanimité au sein de l'opinion pour considérer que le texte constitutionnel actuel n'est donc pas satisfaisant pour lutter contre le racisme et la xénophobie et que l'article 150 de la Constitution doit être aménagé, il serait cependant erroné d'instaurer une règle dérogatoire uniquement au regard de cette seule loi contre le racisme et la xénophobie.

En effet la loi du 23 mars 1995 tendant à réprimer le révisionnisme et le négationisme risque de connaître les mêmes difficultés d'application que celles rencontrées actuellement par la loi luttant contre les actes racistes et doit dès lors pouvoir également entrer concrètement en vigueur.

De grondwetgever heeft in 1830 de persvrijheid bekrachtigd door te bepalen: «De censuur kan nooit worden ingevoerd». Dat betekent niet dat de vrijheid geen grenzen heeft. Zoals dat geldt voor elke vorm van vrijheid, kan de uitoefening van de persvrijheid tot misbruiken leiden. De grondwetgever heeft dan ook uitdrukkelijk voorzien in een gerechtelijke controle *a posteriori*.

Deze controle werd oorspronkelijk aan een jury toegewezen, maar deze verouderde en onaangepaste instelling kwam er niet meer toe ze ook werkelijk uit te oefenen. De controle deed evenwel geen afbreuk aan de door artikel 25 van de Grondwet gewaarborgde persvrijheid.

Door persmisdrijven voor de correctionele rechtbank te brengen, wil dit wetsvoorstel alleen bereiken dat ze inderdaad voor de rechter komen.

Dit wetsvoorstel mag geenszins worden geïnterpreteerd als een beperking van de persvrijheid. Het gaat er alleen om een rechtscollege door een ander te vervangen, dat wil zeggen de assisenjury door de correctionele rechter.

Historisch gezien heeft de assisenjury deze bevoegdheid onder andere gekregen omdat de grondwetgever een nauw verband zag tussen persmisdrijven en politieke misdrijven en het daarom nodig vond ze te laten beoordelen door het volk, vertegenwoordigd door de jury. Deze opvatting strookt niet langer met de realiteit.

Het is geenszins de bedoeling ook maar enige vorm van perscensuur mogelijk te maken. Wij willen andere rechten beschermen die al even essentieel zijn voor het functioneren van ons democratisch bestel. Om een aantal voordelen van de procedure in het assisenhof te vrijwaren laten wij de correctionalisering van drukpersmisdrijven samengaan met specifieke regels die afwijken van de gebruikelijke procedure voor de correctionele rechtbank: het verbod van iedere vorm van voorlopige hechtenis, het schrappen van de mogelijkheid van rechtstreekse dagvaarding.

In dit verband lijkt een herziening van artikel 25 van de Grondwet absoluut nodig om de getrapte verantwoordelijkheid te schrappen, zodat gelijktijdig de journalist kan worden vervolgd en de redactie die de betwiste artikels dekt of die opdracht heeft gegeven ze te schrijven.

Drukpersmisdrijven hebben tegenwoordig te maken met de eer en de reputatie van personen, volken en volksgroepen.

Om bij het behandelen van deze zaken de nodige afstand te kunnen bewaren, is een beroepsmagistraat noodzakelijk, temeer omdat de berechting door een volksjury *de facto* elke vervolging onmogelijk maakt. Samen met deze grondwetsherziening zal artikel 92 van het Gerechtelijk Wetboek gewijzigd worden en

Si le Constituant de 1830 a consacré la liberté de la presse en précisant clairement qu'aucune censure ne pourra jamais être établie, il n'en a pas pour autant proclamé une liberté absolue. L'exercice de la liberté de la presse peut, comme l'usage de toute liberté, conduire à des abus. Un contrôle judiciaire *a posteriori* a dès lors été expressément prévu par le Constituant.

Ce contrôle a été initialement confié au jury populaire, mais pour les raisons déjà dénoncées de vieillissement et d'inadaptation de l'institution, n'a plus pu être exercé. Cependant ce contrôle ne mettait en rien péril la liberté de la presse garantie par l'article 25 de la Constitution.

En renvoyant les délits de presse devant le tribunal correctionnel, la présente proposition vise uniquement à re-soumettre concrètement les délits de presse à un juge.

Cette proposition ne doit évidemment pas être assimilée à une quelconque limitation de la liberté de la presse. Il s'agit uniquement de substituer une juridiction à une autre, c'est-à-dire le juge correctionnel au jury d'assises.

Historiquement le jury d'assises s'est vu attribuer cette compétence entre autre parce que le Constituant imaginait le délit de presse comme étant intimement lié au délit politique avec pour corollaire qu'il devait être impérativement jugé par le peuple représenté par le jury. Cette vision ne reflète certainement plus la réalité.

Il ne rentre nullement dans nos intentions d'ouvrir une brèche permettant une quelconque censure de la presse mais bien de protéger d'autres droits tout aussi essentiels au fonctionnement de notre démocratie. Afin de maintenir certains avantages de la procédure d'assises, nous accompagnerons la correctionnalisation des délits de presse de règles spécifiques et déroatoires à la procédure ordinaire suivie devant le tribunal correctionnel: interdiction de toute détention préventive, suppression de la possibilité de citation directe.

Dans un même ordre d'idée, une révision de l'article 25 de la Constitution paraît indispensable afin de supprimer la responsabilité en cascade, ce qui permettrait de poursuivre conjointement le journaliste et la rédaction qui a couvert ou sollicité les articles litigieux.

Les délits commis par la presse sont aujourd'hui liés à l'honneur et à la réputation des individus, des peuples et des ethnies.

Le recours à un magistrat professionnel s'avère indispensable pour les traiter avec le recul nécessaire et ce d'autant plus que *de facto* le recours au jury empêche toute poursuite. Une modification de l'article 92 du code judiciaire accompagnera cette révision de la Constitution afin de confier les délits de

zullen de drukpersmisdrijven opgedragen worden aan kamers met drie rechters om de vrijheid van meningsuiting zo goed mogelijk te waarborgen. Deze maatregel werd trouwens aanbevolen door professor Henry-D. Bosly tijdens het colloquium dat in de Senaat gehouden werd over de betrekkingen tussen gerecht en pers.

Deze wijziging van artikel 150 van de Grondwet is gerechtvaardigd temeer omdat het begrip drukpers dat in dit artikel beoogd wordt, hier in zijn ruime betekenis gebezigd wordt aangezien de werking van de drukpers gekenmerkt kan worden als «een procédé dat de mechanische reproductie mogelijk maakt, met behulp van een en dezelfde vorm of van een en dezelfde afdruk, van meerdere exemplaren van een zelfde geheel van geschriften» (Cass., 20 juli 1966, Pas. I, 1406). Deze definitie biedt de mogelijkheid om procédés als stencils of fotokopieën te rekenen tot de mechanismen die door de drukpers gebruikt worden.

Anderzijds zijn aan het «correctionaliseren» van het drukpersmisdrijf tal van voordelen verbonden.

Op de eerste plaats stelt men vast dat de jurisprudentie vaak geneigd is het begrip persmisdrijf zeer ruim te interpreteren, waardoor teveel misdrijven onbestraft blijven.

Zo was het Hof van Beroep van Brussel in een arrest van 25 mei 1993 van oordeel dat de bestanddelen van een persmisdrijf aanwezig waren aangezien «degene die er een vermeende strafbare gedachte op nahield, deze uit eigen beweging tot uiting heeft gebracht in een gedrukt en openbaar geschrift, ook al gebeurde dit door bemiddeling van een persoon die de transcriptie verzorgd heeft, want het geschrift is slechts een middel om het misdrijf te plegen en niet het voorwerp ervan», hetgeen erop neerkomt dat een van de drie voorwaarden om een persmisdrijf te kwalificeren — het gedrukte geschrift — niet door de beklagde maar door een derde vervuld kan worden. In een commentaar op dit arrest (JT, 1994, blz. 107) is de heer Fr. Jongen van mening dat de huidige situatie waarin de kwalificatie van een drukpersmisdrijf een doel op zichzelf is geworden, onhoudbaar is en nog moeilijker vol te houden wordt indien de ruime tendens van de jurisprudentie op dit vlak nog verder bevestigd wordt. Volgens de auteur is het allerminst wenselijk dat een rechtsstelsel de middelen produceert om systematisch te ontsnappen aan een aantal van zijn basisregels, en de verantwoordelijkheid over het gebruik van de vrijheden is een van die basisregels. In de wending die de jurisprudentie thans aanneemt, heeft het drukpersmisdrijf zijn oorspronkelijke grondwettelijke betekenis — de bescherming van de pers tegen de machten — verloren en is het voor degene die misbruik maakt van zijn vrijheid van meningsuiting, een gemakkelijke manier geworden om elke strafrechtelijke aansprakelijkheid te ontlopen, zo besluit de auteur.

presse à des chambres à trois juges dans le but de garantir au mieux la liberté d'opinion. Cette mesure a d'ailleurs été prônée par le professeur Henry-D. Bosly lors du colloque tenu au Sénat relatif aux relations justice-presse.

Cette modification de l'article 150 de la Constitution est d'autant plus légitime que la presse concernée par cet article est appréhendée dans une acception large, puisque est considéré comme mécanisme caractérisant la presse «tout procédé permettant la reproduction mécanique au départ d'un seul et même moule ou d'une seule et même empreinte, de plusieurs exemplaires d'un même corps d'écriture» (Cass., 20 juillet 1966, Pas. I, 1406). Cette définition permet d'inclure dans les mécanismes employés par la presse, des procédés tels le stencil, ou la photocopie.

D'autre part, la «correctionnalisation» du délit de presse apportera bon nombre d'avantages.

Tout d'abord, l'on constate que la jurisprudence a parfois tendance à interpréter la notion de délit de presse de manière très extensive, procurant à celle-ci par le fait même une impunité exorbitante.

Ainsi, la Cour d'appel de Bruxelles a, dans un arrêt du 25 mai 1993, considéré que les éléments du délit de presse étaient réunis dès lors «que le prévenu auteur d'une pensée pouvant revêtir un caractère délictueux, a, par sa propre volonté, matérialisé celle-ci dans un écrit imprimé et rendu public, même par l'entremise d'un transcritteur, car l'écrit n'est que truchement visant à la consommation du délit et non point son objet», ce qui revient à dire qu'une des trois conditions nécessaires pour qualifier un délit de délit de presse — l'écrit imprimé — peut être remplie non par le prévenu mais par un tiers. Commentant cet arrêt, Fr. Jongen (*J.T.* 1994, p. 107) considéra que «La situation actuelle, dans laquelle la qualification de délit de presse est devenue une fin en soi est intenable, et elle le sera encore plus si la tendance large de la jurisprudence dans ce domaine tend à se confirmer. Il n'est jamais souhaitable qu'un système juridique génère les moyens d'échapper systématiquement à certains de ces préceptes fondamentaux, et celui de la responsabilité dans l'usage des libertés en est un. Dans le tour jurisprudentiel pris actuellement, le délit de presse a perdu sa signification constitutionnelle originelle — protection de la presse contre les pouvoirs — et est devenu pour celui qui abuse de sa liberté d'expression une façon aisée d'échapper à toute responsabilité pénale.»

De verwijzing naar de correctionele rechtbank heeft ten slotte het voordeel dat de eeuwige controverse over het begrip persmisdrijf zelf uit de weg geruimd wordt.

Er zij vermeld dat het begrip persmisdrijf een betrekkelijk vaag begrip is, dat volgens de criteria van de jurisprudentie slechts bestaat wanneer in een gedrukt en gepubliceerd geschrift uiting gegeven wordt aan een onrechtmatige mening, een strafbare gedachte, een laakbare gedachte, die natuurlijk wettelijk strafbaar gesteld moet zijn.

De jurisprudentie heeft vaak moeilijkheden gekend om haar positie te bepalen in verband met een aantal strafbaarstellingen.

Zo is de jurisprudentie weliswaar duidelijk en eensgezind over misdrijven als het uitgeven van geschriften zonder vermelding van de naam van de auteur, of de strafbare overtreding van de in artikel 5 van de wet van 23 juni 1961 voorgeschreven verplichting om een recht van antwoord te publiceren: deze worden niet beschouwd als drukpersmisdrijven aangezien zij als dusdanig geen strafbare mening of gedachte bevatten of vertolken. Hetzelfde kan men echter niet zeggen van andere minder gemakkelijk te catalogiseren misdrijven waarin het moeilijker is om zich uit te spreken over de vraag of al dan niet uiting gegeven wordt aan een strafbare gedachte.

Men kan het voorbeeld aanhalen van een zaak waarin informatie openbaar gemaakt wordt, die door het Hof van Cassatie als een drukpersmisdrijf aangezien werd. In dit geval ging het om een misdrijf strafbaar gesteld bij koninklijk besluit van 19 juli 1926, namelijk het verspreiden in het openbaar, op welke wijze dan ook en zelfs door middel van de drukpers, van onjuiste berichten in verband met het muntstatuut die het vertrouwen in de frank kunnen schokken. (*Justice et Médias, trois avis préliminaires à la demande du ministre de la Justice, Les relations entre la Justice et la presse, Aspects de droit pénal et de droit de la procédure pénale*, Henry-D. Bosly, blz. 27).

Wij vermelden eveneens de problemen in verband met het publiceren van afbeeldingen: het Hof van Cassatie is in zijn recente jurisprudentie van oordeel dat dit geen persmisdrijven zijn. (Henry-D. Bosly, *op. cit.*, blz. 27).

Door het drukpersmisdrijf te correctionaliseren kan men ten slotte misdrijven van de schrijvende pers en misdrijven die door de audiovisuele pers gepleegd zijn, op dezelfde manier behandelen. De meest recente jurisprudentie bevestigt immers het standpunt van het Hof van Cassatie van 1981 dat de regeling voor de radio en de televisie niet onderworpen is aan de artikelen 25 en 150 van de Grondwet. De meeste auteurs (Delpérée, Hanotiau, Jongen, Kadaner, Tulkens en Verdussen) hebben deze interpretatie bevestigd.

Ensuite le renvoi devant les juridictions correctionnelles aura le mérite de dissiper les éternelles controverses relatives à la notion même de délit de presse.

Pour rappel, la notion de délit de presse est une notion relativement floue qui n'existe selon les critères jurisprudentiels que lorsqu'un écrit, imprimé et publié exprime une opinion abusive, une pensée coupable, une idée condamnable bien entendu pénalement incriminée par la loi.

La jurisprudence a parfois connu des difficultés à se positionner sur ce point par rapport à certaines incriminations.

Ainsi, si la jurisprudence considère de manière claire et unanime que par exemple l'édition d'écrits sans indication du nom de l'auteur, ou la violation de l'obligation sanctionnée pénalement par l'article 5 de la loi du 23 juin 1961 de publier un droit de réponse, ne sont pas des délits de presse, car en tant que telles ces infractions ne contiennent ou n'expriment aucune opinion ou idée délictueuse, il n'en va pas de même pour d'autres infractions moins facilement catalogables pour lesquelles il est plus difficile de se prononcer sur l'existence ou non de l'expression d'une idée délictueuse.

L'on citera à titre d'exemple la publication d'une information: la Cour de cassation a admis dans ce cas qu'il s'agissait d'un délit de presse. L'espèce portait sur une infraction prévue par l'arrêté royal du 19 juillet 1926, incriminant notamment le fait de répandre dans le public, de quelque manière que ce soit, même par la voie de presse, des avis inexacts relatifs au statut monétaire et de nature à ébranler la confiance dans le franc (*Justice et Médias, trois avis préliminaires à la demande du ministre de la Justice*, «*Les relations entre la Justice et la presse*», «*Aspects de droit pénal et de droit de la procédure pénale*», Henri-D. Bosly, p. 27.).

L'on citera également la problématique de la publication d'image: la jurisprudence récente de la Cour de cassation a estimé qu'il ne s'agissait pas d'un délit de presse (Henry-D. Bosly, *op. cit.*, p. 27).

Finalement, la correctionnalisation du délit de presse permettra d'assurer un même traitement pour les infractions commises par voie de presse écrite ou par voie de presse audiovisuelle. En effet, la jurisprudence la plus récente confirme la position prise en 1981 par la Cour de cassation considérant que le régime de la radio et de la télévision n'est pas déterminé par les articles 25 et 150 de la Constitution. La plupart des auteurs (Delpérée, Hanotiau, Jongen, Kadaner, Tulkens et Verdussen) ont confirmé cette interprétation.

Er zij voorts vermeld dat het persmisdrijf in de meeste Europese landen geen voorrecht van rechtsmacht geniet. Zo zijn in Nederland de gewone rechtbanken bevoegd om kennis te nemen van racistische persmisdrijven. Zelfs in Frankrijk en het Groothertogdom Luxemburg, landen met wetgevingen die traditioneel dicht bij de onze staan, heeft de volksjury geen bevoegdheid meer inzake persmisdrijven.

In het Groothertogdom Luxemburg hebben voornamelijk het niet-bestaan van beroepsmogelijkheden, de trage en loodzware procedure alsmede het ontbreken van de motivering gewoon geleid tot de afschaffing van de hoven van assisen (wet van 17 juni 1987).

In Frankrijk was bij de wet van 29 juli 1881 een stelsel ingevoerd dat vergelijkbaar is met het Belgische. Bijna alle persmisdrijven werden volgens deze tekst verwezen naar het hof van assisen.

In hun traktaat over het persrecht verklaren A. Chavane, H. Blin en R. Drago echter dat dit stelsel in feite al vlug erbarmelijk slecht bleek te zijn omdat het onbestraft blijven van deze misdrijven voor de jury in die mate bijna de algemene regel was geworden dat een aantal misdrijven die bijna zeker op vrijspraak konden rekenen, niet meer vervolgd werden (A. Chavane, H. Blin, R. Drago, *Traité du droit de la presse*, Parijs, Librairies techniques, 1969, blz. 365).

Met deze feiten voor ogen, waarin men vreemd genoeg de huidige Belgische toestand herkent, werd in een Franse grondwetsbepaling van 6 mei 1944 definitief bekrachtigd dat drukpersmisdrijven voor de correctionele rechtbank behandeld worden.

In België zijn er reeds geruime tijd discussies aan de gang over het voorrecht van rechtsmacht inzake drukpersmisdrijven met de bedoeling daarvan in min of meerdere mate af te wijken.

— Zo vinden we in de parlementaire stukken van de zitting 1964-1965 de volgende passage: « Het regeringsontwerp stelt de herziening voor van artikel 98 (thans artikel 150) van de Grondwet, dat bepaalt dat de jury wordt ingesteld voor alle misdaden alsook voor politieke misdrijven en persmisdrijven. Het beginsel van de instelling van de jury wordt voor deze strafrechtelijke procedures sterk in twijfel getrokken, zowel door de praktijk als door de doctrine. Sommige van deze misdrijven zoals de persmisdrijven zouden aan deze procedure kunnen worden onttrokken ... De Kamer van volksvertegenwoordigers heeft zich bij het regeringsvoorstel aangesloten » (Stuk Senaat, 1964-1965, nr. 278, blz. 21, geciteerd door de heer E. Van der Vliedt, advocaat-generaal, in: *Considérations sur la liberté de presse et d'information*, JT, 1970, blz. 641).

In zijn plechtige openingsrede voor het Hof van Beroep te Brussel heeft de heer Van der Vliedt, advocaat-generaal, verklaard dat het hem wenselijk lijkt

Il est à noter par ailleurs que dans la plupart des pays européens, le délit de presse ne bénéficie d'aucun privilège de juridiction. Ainsi, aux Pays-Bas, ce sont les tribunaux ordinaires qui sont compétents pour connaître des infractions de presse racistes. Bien plus en France et au grand-duché de Luxembourg, pays traditionnellement dotés de législations proches de la nôtre, les jurys populaires n'ont plus compétence en matière de délit de presse.

Au grand-duché de Luxembourg, c'est essentiellement l'absence de voies de recours, la lenteur et la lourdeur de la procédure ainsi que l'absence de motivation qui ont eu pour effet en 1987 de voir supprimer purement et simplement les cours d'assises (loi du 17 juin 1987).

En France, un système similaire au système belge avait été institué par la loi du 29 juillet 1881. La quasi-totalité des délits de presse étaient déférés, suivant ce texte, aux cours d'assises.

A. Chavane, H. Blin et R. Drago expliquent cependant, dans leur traité du droit de la presse, qu'« en fait, ce système s'était très vite révélé déplorable, l'impunité étant devenue, devant le jury, la règle presque générale, à telle enseigne qu'on en était arrivé à ne plus poursuivre certaines infractions, pour lesquelles l'acquittement s'avérait à peu près certain » (A. Chavane, H. Blin, R. Drago, « *Traité du droit de la presse* », Paris, Librairies techniques, 1969, p. 365).

Face à ce constat, qui rappelle étrangement la situation belge actuelle, une ordonnance du 6 mai 1944 a définitivement consacré la correctionnalisation des infractions de presse.

En Belgique, le privilège de juridiction des délits de presse fait l'objet depuis très longtemps de discussion en vue d'y déroger de manière plus ou moins importantes.

— Ainsi les documents parlementaires de 1964-1965 mentionnent que: « Le projet du Gouvernement propose de réviser l'article 98 (actuel article 150) de la Constitution, qui prévoit que le jury est établi en toutes matières criminelles et pour les délits politiques et de la presse. Le principe du jury, dans ces matières pénales, est fortement mis en doute, tant par les praticiens que par la doctrine. Certaines de ces infractions comme les délits de presse, pourraient être soustraites à une procédure devant le jury ... La Chambre des représentants a donné son adhésion à la proposition du Gouvernement » (doc. Sénat, 1964-1965, n° 278, cité par M. l'avocat général E. Van der Vliedt, *Considérations sur la liberté de presse et d'information*, J.T., 1970, p. 641).

En 1970, dans son discours solennel de rentrée auprès de la Cour d'appel de Bruxelles, M. l'avocat général Van der Vliedt considérait pour sa part

dat het drukpersmisdrijf tot de bevoegdheid van de jury blijft behoren op voorwaarde dat het tevens een politiek misdrijf vormt en op voorwaarde dat het begrip «politiek misdrijf» een duidelijke bepaling in de wet krijgt. Volgens spreker moeten alle overige misdrijven gepleegd door middel van de pers gewone misdrijven blijven waarvoor de correctionele rechtbank bevoegd is. (Eigen vertaling) (*JT*, 1970, blz. 643).

— In een recenter verleden is er nog het wetsvoorstel van de heer Simons, mevrouw Vogels en de heer Cheron (Stuk Kamer, nr. 1525/1, 93/94), dat door racisme ingegeven drukpersmisdrijven wil onttrekken aan de bevoegdheid van het hof van assisen. Volgens de indieners (*cf.* blz. 3 van het wetsvoorstel) brengt dit wetsvoorstel een probleem van grondwettigheid mee omdat het via een wet een bevoegdheid wil onttrekken die de Grondwet uitdrukkelijk aan de hoven van assisen heeft verleend.

Daar komt nog bij dat dit voorstel te beperkend is omdat het in geen andere afwijking voorziet dan door racisme ingegeven misdrijven zonder met enige andere mogelijkheid rekening te houden.

— Wij verwijzen tevens naar het voorstel tot herziening van artikel 150 van de Grondwet van de heer Anciaux (Stuk Senaat, nr 1-451/1, 1996-1997), volgens hetwelk «de wet in uitzonderingen kan voorzien op de bevoegdheid van de jury voor de personen die niet het statuut van beroepsjournalist, zoals omschreven door de wet, bezitten». Dit voorstel sluit inhoudelijk vrij nauw aan bij het onze, doch brengt tal van moeilijkheden mee. Het is immers zo dat de wet van 30 december 1963 betreffende de erkenning en de bescherming van de titel van beroepsjournalist uiterst onvolledig is en vaag, en als dusdanig ontoereikend om zo'n belangrijk onderscheid te kunnen maken. Om dat voorstel in aanmerking te kunnen nemen zou men heel het kader van het beroep van journalist vooraf grondig moeten herzien, van zijn beroepsstatuut tot aan de invoering van een eventuele regeling inzake deontologische controle. De journalisten zijn daartegen gekant en bovendien vergt die herziening enorm veel tijd.

— Een andere mogelijkheid wordt aangereikt door het wetsvoorstel strekkende tot het invoeren van een summiere rechtspleging vóór het hof van assisen, ingediend door de heer Erdman (Stuk Senaat, nr. 1-472/1, 1996-1997). Ook al biedt dit voorstel een interessante oplossing toch valt er daarmee niet te ontkomen aan alle gebreken die men thans verwijt aan de assisenregeling. Zo voorziet dit voorstel niet in een beroepsprocedure. Evenmin voert het het beginsel in dat arresten van het hof van assisen met redenen omkleed moeten worden. Deze beide tekortkomingen alleen al waren voldoende om de opheffing van de assisenprocedure in het Groothertogdom Luxemburg te verantwoorden. Daar komt nog bij dat zelfs indien

«souhaitable que le délit de presse, s'il constitue en même temps un délit politique demeure de la compétence du jury, pourvu que la notion de délit politique soit rigoureusement définie par la loi. Tous les autres délits commis au moyen de la presse ressortiraient comme les délits ordinaires du tribunal correctionnel.» (*J.T.*, 1970, p. 643).

— Plus récemment encore l'on retiendra la proposition de M. Simons, Mme Vogels et M. Cheron (doc. Chambre, n° 1525/1, 93/94) ayant pour objet de soustraire les délits de presse racistes de la compétence des cours d'assises. Aux dires mêmes de leurs auteurs (proposition précitée, p. 3) cette proposition posait un problème de constitutionnalité, puisqu'il s'agissait de soustraire par le biais législatif une compétence qui avait été octroyée expressément par la Constitution (aux cours d'assises).

De plus cette proposition était trop restrictive dans la mesure où elle n'envisageait de dérogation que pour les délits à connotation raciste sans envisager d'autre possibilité.

— L'on retiendra également la proposition de révision de l'article 150 de la Constitution déposée par M. Anciaux (doc. Sénat, n° 1-451/1, 1996-1997) permettant «à la loi de prévoir des dérogations à la compétence des jurys pour les personnes qui n'ont pas le statut professionnel tel qu'il est défini par la loi». Cette proposition dont l'esprit est assez proche de celui de la présente proposition pose cependant beaucoup de problèmes. En effet la législation du 30 décembre 1963 régissant le statut du journaliste professionnel est extrêmement lacunaire, imprécise et en tant que telle insatisfaisante pour être à la base d'un *distinguo* aussi important. Pour pouvoir retenir cette proposition il conviendrait au préalable de revoir fondamentalement tout le cadre de la profession de journaliste: de son statut professionnel jusqu'à la création d'un éventuel système de contrôle déontologique, réaménagements auxquels les journalistes s'opposent et qui nécessiteront énormément de temps.

— Une autre possibilité a été exprimée au travers la proposition de loi tendant à instaurer une procédure sommaire devant la cour d'assises déposée par M. Erdman (doc. Sénat, n° 1-472/1, 1996-1997). Si cette proposition reste une solution intéressante elle ne permet pas d'éviter l'ensemble des manquements reprochés au système des cours d'assises. Ainsi cette proposition ne porte pas remède à l'absence de procédure d'appel et à la non-motivation des arrêts des cours d'assises, manquements qui a eux seuls ont justifié l'abrogation de la procédure d'assises au grand-duché de Luxembourg. D'autres part même amendée la procédure d'assises n'en restera pas moins une procédure aléatoire, lourde, coûteuse et

de assisenprocedure wordt bijgestuurd, zij nog altijd even onberekenbaar, log, kostbaar en verdragend is voor de hoven en rechtbanken zonder dan nog te spreken van de nadelen die de openbaarheid ervan meebrengt.

— Een laatste alternatief vindt men in het voorstel van mevrouw Creyf tot herziening van artikel 150 van de Grondwet (Stuk Kamer, 1288/1). De indiener wil in artikel 150 van de Grondwet de mogelijkheid doen opnemen via een wet af te wijken van het voorrecht van rechtsmacht inzake drukpersmisdrijven.

— Te noteren valt eveneens dat het regeerprogramma (hoofdstuk VI.2, blz. 47) voorziet dat de regering het parlement zal verzoeken de correctionalisering van drukpersmisdrijven te onderzoeken.

Artikel 150 van de Grondwet is voor herziening vatbaar. Bijgevolg kan het voorrecht van rechtsmacht voor de pers worden opgeheven.

Een dergelijke wijziging van de Grondwet houdt geen bedreiging in voor de persvrijheid.

Met deze herziening kan men integendeel andere, voor de democratie even belangrijke waarden beschermen.

Echter, om de pers een waterdichte waarborg te bieden dient de verwijzing naar de correctionele rechtbank te geschieden voor een kamer met drie rechters, zonder mogelijkheid van rechtstreekse dagvaarding.

Artikel 92 van het Gerechtelijk Wetboek dient derhalve dienovereenkomstig te worden gewijzigd.

*
* *

VOORSTEL

Enig artikel

In artikel 150 van de Grondwet vervallen de woorden «en drukpersmisdrijven».

paralysante pour les cours et tribunaux et ce sans évoquer l'aspect nuisible de sa publicité.

— Une dernière alternative a été présentée au travers la proposition de Mme Creyf visant à réviser l'article 150 de la Constitution (doc. Chambre 1288/1). Cette proposition insère dans l'article 150 de la Constitution la possibilité pour la loi de déroger au privilège de juridiction en matière de délits de presse.

— Il est à noter que le programme gouvernemental (chapitre VI.2, p. 47) prévoit que le Gouvernement invitera le Parlement à examiner la correctionnalisation des délits de presse.

L'article 150 de la Constitution est soumis à révision. Il est donc possible d'abolir le privilège de juridiction de la presse.

Par une telle modification constitutionnelle, la liberté de la presse ne sera pas mise à mal.

Cette révision permettra au contraire de protéger également d'autres valeurs toutes aussi importantes dans une société démocratique.

Toutefois et pour fournir toute garantie à la presse, le renvoi devant le tribunal correctionnel devra se faire devant des chambres à trois juges, sans possibilité de citation directe.

Une modification de l'article 92 du Code judiciaire doit donc être opérée parallèlement.

Joëlle MILQUET.

*
* *

PROPOSITION

Article unique

À l'article 150 de la Constitution les mots «et de presse» sont supprimés.

Joëlle MILQUET.
Michel FORET.
Andrée DELCOURT-PÊTRE.